

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

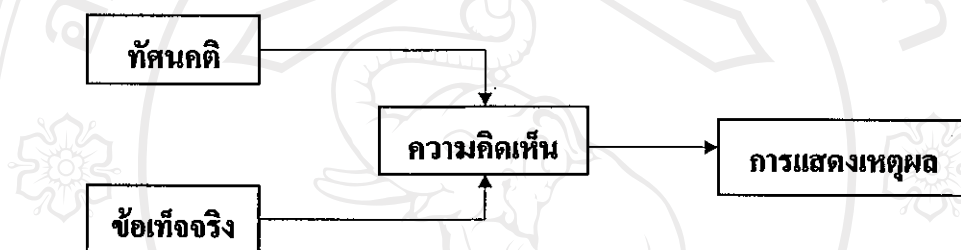
การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความคิดเห็นด้านสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ต่อโครงการถนนคนเดินท่าแพ โดยศึกษาถึงความคิดเห็นทั่วไปที่มีต่อโครงการถนนคนเดินท่าแพ และผลต่อสุขภาพที่เกิดขึ้นจากโครงการถนนคนเดินท่าแพ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปเป็นประเด็นตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
2. กระบวนทัศน์ว่าด้วยสุขภาพ
3. โครงการถนนคนเดิน
4. นโยบายสาธารณะ
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

มานิตย์ บุญชุ่มใจ (2541, หน้า 13-14) ได้กล่าวถึง ความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องของความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งอาจแสดงออกด้วยการพูด การเขียน หรือการปฏิบัติ ถือว่าเป็นการแสดงออกมาซึ่งทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล โดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมที่จะมีปฏิริยาต่อสถานการณ์ภายนอก ซึ่งเป็นในทางเดียวกับบุญธรรม คำพ้อ (2520, หน้า 20) ที่กล่าวว่า ความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับพื้นฐานประจำตัวบางอย่าง เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์การทำงาน และการติดต่อระหว่างบุคคล ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคล และกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งการลงความคิดเห็นที่เกิดจากข้อเท็จจริงนั้นอาจมองไปถึงความเชื่อ การตัดสินใจ ความรู้สึกประทับใจ ที่ไม่ได้มาจากการพิสูจน์หรือชั่งน้ำหนักกว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ และเป็นการยากที่จะแยกทัศนคติ และความคิดเห็นออกจากกัน โดยเด็ดขาด เพราะ

ทั้งทัศนคติและความคิดเห็นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ลักษณะของความคิดเห็นจะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ แต่หากมองทางด้านทัศนคตินั้นจะต้องมีความคิดเห็นควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ถ้าบุคคลที่มีทัศนคติอย่างไรก็จะแสดงความคิดเห็นออกมาในรูปแบบนั้น ถ้าทัศนคติเปลี่ยน ความคิดเห็นก็จะเปลี่ยนไปด้วย รุ่ง ศรีโพธิ์ (2541, หน้า 16-17) กล่าวว่าความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนไปตามข้อเท็จจริง (fact) และทัศนคติ (attitude) ของบุคคล และความคิดเห็นจะเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ในขณะที่ทัศนคติแสดงถึงความรู้สึกทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อง่ายต่อการเข้าใจอาจสรุปความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ตามแผนภาพดังนี้

ที่มา: รุ่ง ศรีโพธิ์, 2541, หน้า 17

แผนภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นเกิดจากการแปลข้อเท็จจริง หรือสิ่งที่ได้พบเห็นมา แต่ลักษณะของการแปลข้อเท็จจริงนั้น ย่อมเป็นไปตามทัศนคติของบุคคลและเมื่อบุคคลนั้นถูกถามว่าทำไมจึงมีความคิดเห็นอย่างนั้น บุคคลนั้นก็พยายามให้เหตุผลไปตามที่เขาคิด ซึ่งไม่เป็นการถูกหรือผิด ในเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ได้แก่

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ คืออายุขัยต่างๆ ของบุคคลที่ใช้รับรู้ หากเกิดความผิดปกติ หรือเกิดความบกพร่องของอวัยวะสัมผัสจะมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลนั้น
2. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคลนั้น การที่บุคคลได้ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือการได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ย่อมทำให้บุคคลเกิดความพึงใจและแสดงความคิดเห็นต่อประสบการณ์เหล่านั้นแตกต่างกัน
3. อิทธิพลของผู้ปกครอง เมื่อเป็นเด็ก ผู้ปกครองจะเป็นผู้ใกล้ชิดและให้ข้อมูลแก่เด็กได้มาก ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็ก

4. ทักษะคิดและความคิดเห็นของกลุ่ม เมื่อบุคคลเจริญเติบโตย่อมจะต้องมีกลุ่มและสังคม ดังนั้นความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อนและการอบรมสั่งสอนของโรงเรียนย่อมส่งผลต่อความคิดเห็นของบุคคลด้วย

5. สื่อมวลชน สื่อต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเรา ดังนั้นสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

การสำรวจความคิดเห็น เป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้ใดๆ ออกมาโดยการพูด การเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายต่างๆ เพราะจะทำให้ขั้นตอนการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โครงการพัฒนาใดๆ ก็ตาม หากต้องการจะสำเร็จและบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงแล้ว ควรจะได้รับความร่วมมือจากประชาชน การเผยแพร่โครงการ การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่มีต่อโครงการจะก่อให้เกิดผลดี คือจะช่วยให้โครงการนั้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ใช้ประเมินคุณค่าของโครงการและทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในการเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ไม่เกิดการต่อต้าน ถ้าสาธารณชนมีส่วนร่วม หรือมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในโครงการใดๆ ในการพัฒนาประเทศ จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของ (ชยันต์ สมทวนิช อังใน ปัญุจวัจน์ ชวลิต, 2545, หน้า 9-10)

การวัดความคิดเห็นของบุคคลสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน วิธีที่ใช้กันทั่วไป คือ การตอบแบบสอบถาม เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด พ.ต.ต. ธนพล สายยนต์ (2542, หน้า 8) ได้กล่าวว่าความคิดเห็นมีความคล้ายคลึงกับทัศนคติ ดังนั้นในการวัดความคิดเห็น ก็สามารถใช้แบบวัดทัศนคติของ Likert เพราะการวัดความคิดเห็นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น ระบุให้ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดให้ หรือใช้แบบสอบถามที่เป็นลักษณะการจัดลำดับคุณภาพ (rating scale) เพื่อใช้วัดน้ำหนักของความคิดเห็น สามารถวัดได้ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เป็นต้น

2. กระบวนทัศน์ว่าด้วยสุขภาพ

ความหมายของสุขภาพ

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2534, หน้า 540) ให้ความหมายของคำว่า “สุขภาพ” (Health) ว่าหมายถึง ความสุขปราศจากโรค ความสบาย ความมีอนามัยดี

องค์การอนามัยโลก (มปป. อ้างในประเวศ วะสี, 2545, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของคำว่าสุขภาพว่า “Health is a stage of complete physical, mental, social and spiritual well-being, not merely absence of diseases and infirmity” ประเด็นสำคัญของคำจำกัดความของคำว่าสุขภาพขององค์การอนามัยโลกก็คือว่า “ไม่ใช่แค่การไม่มีโรคเท่านั้น” แต่หมายถึง “สุขภาพที่สมบูรณ์” นี่เป็นการปฏิรูปความคิดเกี่ยวกับสุขภาพ เพราะสุขภาพหมายถึงสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ หรือสุขภาพที่สมบูรณ์ทุกๆ ทางเชื่อมโยงกัน

ประเวศ วะสี (2541 อ้างในวิพุธ พูลเจริญ, 2544, หน้า 8) ได้อธิบายถึงสุขภาพของประชาชนไทยในมิติของสุขภาพว่า เป็นกระบวนการหรือพฤติกรรมซึ่งมุ่งไปสู่คุณภาพชีวิตที่มีคุณภาพตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้นคำว่าสุขภาพ จึงมิได้หมายความจำกัดอยู่เพียงการไม่เจ็บป่วยหรือพิการเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตที่ยืนยาวของทุกคน โดยพิจารณาถึงปัจจัยทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และทางจิตวิญญาณ เป็นสำคัญ หมายความว่า แม้แต่ผู้ป่วยเรื้อรัง คนพิการ รวมถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตยังสามารถบรรลุถึงสุขภาพในขอบเขตศักยภาพของแต่ละบุคคลได้

ปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์ และคณะ (2544, หน้า 10) ได้กล่าวถึงสุขภาพว่าเป็นสุขภาพที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งมิติทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ (มโนธรรม) ดังนั้น สุขภาพของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านปัจเจกบุคคล เช่น กรรมพันธุ์ พฤติกรรม จิตวิญญาณ และสภาพแวดล้อม เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ และชีวภาพ รวมทั้งระบบบริการสุขภาพ

ดังนั้น สุขภาพ จึงหมายถึง สภาวะความสมบูรณ์ที่สุดในการดำรงชีวิตอยู่ด้วยดีของแต่ละบุคคลซึ่งจะพึงมี โดยมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวมและสมดุล ทั้งมิติทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และทางจิตวิญญาณ

เดชรัต สุขกำเนิด, วิชัย เอกพลากร และปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์ (2545, หน้า 6) ได้กล่าวถึงการมีกระบวนทัศน์หรือแนวคิดว่าด้วยสุขภาพที่แตกต่างกันนั้น จะนำไปสู่การดำเนินการที่แตกต่าง

กันในการสร้างเสริม ป้องกัน และดูแลสุขภาพ ซึ่งในปัจจุบันกระบวนทัศน์ว่าด้วยสุขภาพที่สำคัญมีด้วยกันอยู่ 2 กระบวนทัศน์ในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ คือ

(1) กระบวนทัศน์ว่าด้วยโรค จะเน้นการป้องกัน หรือแก้ไขเมื่อมีภาวะที่เป็นโรคเกิดขึ้น และมุ่งเน้นที่จะดำเนินการให้โรคหมดไป โดยระบบการรักษาหรือป้องกันเฉพาะตน กระบวนทัศน์นี้จะไม่กล่าวถึงหรือเน้นสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ แต่จะเน้นเฉพาะสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมที่มีผลต่อโรคโดยตรงเท่านั้น

(2) กระบวนทัศน์สุขภาพะ เป็นเรื่องของวิถีชีวิตทั้งหมด ที่ต้องคิดเป็นองค์รวม โดยสามารถแบ่งสุขภาพหรือภาวะที่เป็นสุขออกเป็นมิติต่างๆ ที่มีความเกี่ยวพันกันได้ คือ

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุปหวางอันตราย และมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเร้ง ไม่ติดขัด มีความเมตตา สัมผัสได้กับสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมถึงลดการเห็นแก่ตัวลงไปด้วย

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดี และระบบบริการเป็นกิจการทางสังคม

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่ง หรือสิ่งสูงสุด เช่น การเสียสละ การมีความเมตตา กรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัย หรือการเข้าถึงพระเจ้าเป็นเจ้า เป็นต้น สุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นความสุขที่ไม่ระคนอยู่กับความเห็นแก่ตัว แต่เป็นสุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีความหลุดพ้นจากความมีตัวตน จึงมีอิสรภาพ มีความผ่อนคลายอย่างยิ่ง สุขภาพดียิ่ง มีผลดีต่อสุขภาพทั้งทางกาย ทางจิต และทางสังคม

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าสุขภาพะทางกายนั้นพิจารณาได้จากลักษณะและขนาดของร่างกาย สมรรถนะการรับรู้จากการสัมผัสทางกาย การเจ็บป่วยและความผิดปกติทางกาย สมรรถนะกำลังกาย สมรรถนะในการฟื้นตัวจากการเจ็บป่วย และสมรรถนะในการดำเนินภารกิจการทำงาน สุขภาวะทางจิตใจนั้นพิจารณาได้จากเขาวัวปัญญา การตอบสนองและการจัดการกับอารมณ์และจิตใจ โลกทัศน์ที่มีต่อชีวิต ค่านิยม ทัศนคติและความเชื่อ ตลอดจนความมั่นใจในตัวเองและการมองเห็นคุณค่าของตนเอง สุขภาวะทางสังคมได้แก่ ความสามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับ

สถานะทางสังคม และพฤติกรรมประจำวัน สุขภาวะทางจิตวิญญาณ คือการที่บุคคลแต่ละคน สามารถแสดงออกซึ่งจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมการณ์ของของชีวิตตน มีความรู้สึกสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มีประสบการณ์ในความรัก ความสนุกสนาน ความเจ็บปวด มีความรักในสันติภาพ มีความต้องการที่เพียงพอ และรู้จักให้ความเคารพต่อชีวิตทุกชีวิต

3. โครงการถนนคนเดิน

โครงการถนนคนเดิน เป็นโครงการที่นำเอาแนวคิดการคืนถนนแก่คนเดินเท้ามาใช้เป็นแนวทางหลักในการดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากคนที่เห็นว่าถนนเป็นพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ที่ทุกคนในเมืองสามารถใช้ประโยชน์ หรือเพื่อใช้ทำกิจกรรมสาธารณะได้ รวมทั้งจากความเบื่อหน่ายในการสัญจรที่ติดขัด และการพลุกพล่านบนถนนสายต่างๆ ที่ส่งผลทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ ที่บั่นทอนต่อสุขภาพของผู้อาศัยอยู่บริเวณนั้นๆ ซึ่งดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์ เจริญเมือง (2545, หน้า 1-7) ได้อธิบายถึงผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้รถใช้ถนนว่า เกิดผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย ได้แก่ ทำให้เกิดอันตรายต่อปอด และระบบทางเดินหายใจจากควันเสียที่ถูกปล่อยออกมาจากรถยนต์ หรือฝุ่นละอองที่ฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศ เกิดความผิดปกติของระบบการได้ยินเสียงอันเนื่องมาจากเสียงที่ดังเกินมาตรฐาน ซึ่งเกิดจากการทำงานของเครื่องยนต์หลายๆ เครื่องที่ทำงานพร้อมๆ กัน และมีความเสี่ยงที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ นอกจากนี้ก็ยังอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตได้อีกด้วย เช่นเกิดความเครียดเมื่อต้องทำงานหรือใช้รถใช้ถนนที่มีเสียงดังนานๆ ในส่วนของสภาพสังคม เศรษฐกิจในย่านนั้นก็ยังได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การจราจรที่พลุกพล่านนั้นทำให้การติดต่อของคนสองฟากฝั่งถนนลำบากขึ้นจากที่เคยข้ามไปมาหาสู่กัน และนำไปสู่ชุมชนอ่อนแอในที่สุด ในแง่เศรษฐกิจ อาจทำให้การค้าขายของห้างร้านต่างๆ ที่อยู่ริมถนนลดถอยลง เนื่องจากลูกค้าไม่มีที่จอดรถ การเพิ่มงานในการดูแลทำความสะอาดสินค้าและบริเวณร้าน ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองแรงงาน และเงินโดยไม่จำเป็น ดังนั้นแนวคิดในการปิดถนนเพื่อให้นักเดินเท้าขึ้นเพื่อลดปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนที่ต้องการให้คนในเมืองเดินทางแบบไร้เครื่องยนต์ เพื่อประหยัดพลังงาน ลดมลภาวะทางอากาศ และประชาชนมีโอกาสออกกำลังกายโดยไม่ได้อัจฉริยะ มีทางเลือกในการสัญจร และมีโอกาสพบปะพูดคุยกับคนอื่นๆ สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนอื่นๆ และเป็นการฟื้นฟูจิตวิญญาณของชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

การปิดถนนเพื่อคืนถนนให้คนเดินเท้า เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอุตสาหกรรม แล้วจึงมีการขยายแนวคิดนี้ออกมายังประเทศต่างๆ และได้รับความนิยมนำเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกำลังเป็นแนวโน้มของการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะเมืองประวัติศาสตร์ในยุโรป ในกลุ่มตลาดร่วมยุโรปที่คิดถึงการมีเมืองที่ปลอดรถยนต์มีแต่คนเดินเท้าและจักรยานเท่านั้น ข้าหลวงใหญ่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมของอีซีได้เสนอผลการศึกษาว่า การใช้ชีวิตในเมืองที่ปลอดรถยนต์จะทำให้ค่าครองชีพถูกลง 2 ถึง 5 เท่า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2535, หน้า 32-35) และในทวีปเอเชียก็มีการนำเอาแนวคิดการปิดถนนนี้มาใช้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การปิดถนนชินจูกุในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งถนนเส้นนี้เป็นย่านธุรกิจในนครโตเกียวที่มีการปิดถนนในช่วงวันอาทิตย์มานานกว่า 20 ปี และหลวงพระบางในประเทศลาวก็มีปิดถนนอนุรักษ์อย่างถาวร โดยห้ามมิให้รถยนต์ใดๆ ยกเว้นจักรยานที่สามารถเข้าไปได้ ซึ่งในช่วงแรกของการปิดถนนให้คนเดินเท้า มักได้รับการต่อต้านจากห้างร้านที่เรียงรายริมถนน เพราะเกรงว่าจะกระทบธุรกิจของตน หรือจากผู้ใช้ถนนที่ไม่ชินหรือไม่ได้รับความสะดวก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการจราจรที่เกิดขึ้น แต่เมื่อดำเนินไปได้ระยะหนึ่ง กลับพบว่าถนนคนเดินทำให้เศรษฐกิจของพวกเขาดีขึ้น ประชาชนมีความสุขกับการเดินช้อปปิ้งในบรรยากาศที่ดี และปลอดภัย เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจแห่งใหม่ของเมือง เพราะชาวเมืองสามารถมาร้องรำทำเพลงบนถนนอย่างสนุกสนาน หรือแสดงความสามารถด้านศิลปะแขนงต่างๆ ได้อย่างเต็มที่

การปิดถนนเพื่อคืนถนนให้คนเดินเท้า เริ่มเป็นที่รู้จักอย่างกว้างในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2545 จากนโยบายการส่งเสริมและอนุรักษ์พลังงานของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนประหยัดพลังงานและลดมลพิษ รวมทั้งควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตเมือง โดยจัดทำโครงการปิดถนนเพื่อประหยัดพลังงาน ลดมลพิษ และส่งเสริมการท่องเที่ยว มีจุดเริ่มต้นที่กรุงเทพฯ ในชื่อ “7 มหัศจรรย์ที่สีลม” ซึ่งลักษณะของการปิดถนนเพื่อคืนถนนให้คนเดินเท้าในประเทศไทยนั้น เป็นการปิดถนนในวันอาทิตย์ และจัดกิจกรรมออกวิ่ง จัดกิจกรรมที่ให้ความบันเทิง และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ และประชาชนให้ความสนใจและมาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งจุดประกายปรีทัศน์ (2545) ได้กล่าวถึงโครงการปิดถนนเพื่อประหยัดพลังงาน ลดมลพิษ และส่งเสริมการท่องเที่ยว ว่าเป็นลักษณะของ “กิจกรรมรณรงค์” เพื่อการอนุรักษ์และประหยัดพลังงานที่เน้นความสอดคล้องกับวิถีชุมชนในพื้นที่ดำเนินการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดจนการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานตามโครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลายประการในเวลาเดียวกัน ดังนี้

1) การรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักในเรื่องการประหยัดพลังงาน โดยผ่านกิจกรรมในแต่ละครั้ง โดยจัดเตรียมวิธีการประหยัดพลังงานเป็นเกม หรือสื่อต่างๆ ตลอดจนนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเริ่มประหยัดพลังงาน โดยเริ่มจากตนเองหรือเริ่มที่บ้าน

2) การปิดการจราจรนอกจากเป็นกุศโลบายในการเชิญชวนให้ผู้มาเที่ยวงานหันมาใช้รถสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องรถติดแล้ว ยังเห็นผลเชิงประจักษ์เมื่อถนนคนเดินที่ดำเนินการจัดกิจกรรมไม่มีรถยนต์วิ่งจึงเป็นการลดมลพิษไปในตัว และเมื่อมีการปิดการจราจรบนถนนเพื่อดำเนินการอย่างสม่ำเสมอในทุกสัปดาห์ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดำเนินการตลอดจนประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมบนถนนจะรู้สึกได้ถึงอากาศที่ดีขึ้นเมื่อไม่มีรถยนต์มาวิ่งบนถนนนั้น

3) รูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นบนถนนคนเดิน เป็นกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น โดยเน้นให้เกิดความสอดคล้องกับชุมชนหรือพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นอกจากเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมในพื้นที่ไปด้วย อันนำมาซึ่งความน่าสนใจของกิจกรรมที่ได้มีการจัดแสดงสาธิต ทั้งงานแสดงทางวัฒนธรรมดนตรี งานศิลปะ งานฝีมือ หัตถกรรม หัตถศิลป์ และอีกมากมายที่เกิดขึ้นบนถนนคนเดินในแต่ละแห่ง ซึ่งเสน่ห์เหล่านี้คือ แม่เหล็กในการดึงดูดให้ประชาชนเกิดความสนใจในตัวงานและกิจกรรมตลอดจนวัฒนธรรมการแสดงต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนถนนคนเดินในรูปแบบนี้จึงได้ผลในเชิงส่งเสริมการท่องเที่ยวไปในตัว

4) การกระจายรายได้ จากการที่มีประชาชนมาร่วมงานนับแสนคนที่ได้ซื้อของและจับจ่ายสินค้าท้องถิ่น เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน

5) การรณรงค์ประหยัดพลังงาน มุ่งเน้นในการปลูกฝัง สร้างความเข้าใจ กระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นประหยัดพลังงาน หากแต่การประหยัดพลังงานจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อทุกๆ คนพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลงมือปฏิบัติ

คำว่าโดยสรุปโครงการถนนคนเดิน ^{ถนนคนเดิน คือ} (สรุป) คือกิจกรรมรณรงค์รูปแบบหนึ่งที่ทำหน้าที่นำข้อมูลเรื่องการรณรงค์ประหยัดพลังงาน ไปสู่ประชาชนในรูปแบบของการใช้ถนนเป็นสื่อกลาง โดยผ่านนิทรรศการในรูปแบบบันเทิงต่างๆ การแสดงด้านวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประเพณีท้องถิ่น อันเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างประชาชนในแต่ละพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงาน ทั้งนี้ยังเป็นกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นในวิธีดำเนินการ คือไม่มีรูปแบบเฉพาะ นอกจากปรัชญาของโครงการ

ที่ยื่นหยัดในเป้าหมายที่จะรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจว่าการประหยัดพลังงานตั้งแต่วันที่ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายตนเอง และสงวนเงินตราต่างประเทศไว้ในประเทศของเราในภาวะเศรษฐกิจที่กำลังฟื้นตัว

โครงการถนนคนเดินท่าแพ เป็นโครงการหนึ่งในหลายๆ โครงการที่ขยายผลมาจาก ส่วนกลางสู่เมืองใหญ่ในส่วนภูมิภาค คือเป็นโครงการที่ขยายมาจากโครงการ “7 มหัศจรรย์ที่สี่ลม” ที่ประสบความสำเร็จ โดยจัดที่บริเวณถนนสีลมถึงถนนนราธิวาส ระหว่างวันที่ 18 พฤศจิกายน-31 ธันวาคม 2544 เป็นเวลา 7 สัปดาห์ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่ได้เลือกใช้ถนนท่าแพเป็นสถานที่ที่ดำเนินงาน สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ (2545, หน้า 1-8) ได้อธิบายถึงความเหมาะสมในการเลือก ถนนท่าแพเป็นสถานที่ที่จัดโครงการฯ และการดำเนินโครงการฯ นี้ว่า เป็นถนนสายเศรษฐกิจสายแรกของจังหวัด มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีชุมชนที่จะสามารถกระตุ้นและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนได้ นับเป็นการปลุกวัฒนธรรมของพื้นที่ให้มีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง เป็นการ “คืนชีวิตให้ชุมชน คืนถนนให้คนเดิน” ซึ่งความยาวของถนนท่าแพที่ปิดนี้ประมาณ 950 เมตร เริ่มตั้งแต่บริเวณประตูท่าแพถึงแยกอุปคุต ในวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 09.00-24.00 น. เพื่อจัดกิจกรรมตามโครงการถนนคนเดินภายใต้ชื่อ “10 มหัศจรรย์ล้านนาที่ท่าแพ” โดยเริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 3 กุมภาพันธ์ ถึง วันอาทิตย์ที่ 7 เมษายน 2545 รวมเป็นเวลา 10 สัปดาห์ มีการนำเอาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีที่งดงามของล้านนามาเป็นหัวใจในการนำเสนอในรูปกิจกรรมถนนคนเดิน ขณะเดียวกันก็สอดแทรกการรณรงค์ในเรื่อง การประหยัดพลังงาน การลดมลพิษ และส่งเสริมการท่องเที่ยวไปในกิจกรรมพื้นฐานของ “ถนนคนเดิน” ด้วย

โครงการถนนคนเดิน “10 มหัศจรรย์ล้านนาที่ท่าแพ” จึงมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เกิดถนนคนเดินที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีแหล่งกิจกรรมที่จะส่งเสริมคุณภาพชีวิต)คุณภาพเมืองให้ดีขึ้น
2. เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และเห็นความสำคัญในการประหยัดพลังงาน และลดมลพิษด้วยการงดใช้รถยนต์ส่วนบุคคล และหันมาใช้จักรยานหรือใช้ระบบขนส่งมวลชน หรือใช้การเดินเท้าแทน
3. เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ถนนท่าแพเป็นถนนคนเดินที่ยั่งยืนต่อไป

กลุ่มเป้าหมายของโครงการถนนคนเดินท่าแพคือผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่โครงการฯ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

โครงการฯ ดังกล่าว นอกจากจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว ยังจะเป็นการก่อประโยชน์ให้กับชุมชนทั้งในแง่ของสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิต เพราะการปิดถนนจะทำให้สามารถนำพื้นที่มาสร้างเป็นลานกิจกรรมทางสังคม กลายเป็นที่สาธารณะกลางเมืองให้ชุมชน พร้อมทั้งให้โอกาสถนนและพื้นที่ได้ฟื้นตัวจากมลพิษ เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรม คือ ได้มีโอกาสปรับปรุงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมือง และคุณภาพจิตใจของประชาชน จากความสำเร็จของโครงการ 10 มหัศจรรย์ที่ท่าแพดังกล่าว ทางจังหวัดเชียงใหม่ จึงเห็นควรที่จะดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไป จึงเกิดความร่วมมือกันของส่วนราชการระหว่างจังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนดำเนินงานต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่ยังคงใช้แนวทางตามวัตถุประสงค์หลักที่ตั้งไว้อยู่เดิมนั้น แต่ได้ปรับเปลี่ยนเวลาปิดถนนใหม่เพื่อความเหมาะสมเป็น 13.00–24.00 น. ในวันอาทิตย์ที่ถนนท่าแพเช่นเดิม

ในการนี้ ดวงจันทร์ อาภาวธุรมย์ เจริญเมือง (2545, หน้า 1-7) ได้ให้ข้อสังเกตของโครงการปิดถนนให้คนเดินในต่างประเทศว่า โครงการปิดถนนเป็นโครงการที่ริเริ่มโดยประชาชนหรือผู้บริหารเมืองในท้องถิ่น โดยมีได้มุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (แต่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นนั้นเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นตามหลัง) และการที่โครงการปิดถนนให้คนเดินได้นั้น ประชาชนที่ปฏิเสธการใช้รถส่วนตัวจะต้องมีระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพมารับ หรือมีทางจักรยาน หรือทางเดินเท้าที่ปลอดภัยในถนนสายอื่นเพื่อเดินทางเข้ามายังถนนที่ปิดนั้น และยังให้ความเห็นว่าแนวคิดการปิดถนนท่าแพเป็นแนวคิดที่ดี เป็นการริเริ่มที่นำได้รับการสนับสนุน เพราะตอบรับต่อความพยายามแก้ไขปัญหาคุณภาพอากาศที่ตกต่ำ และการเรียกร้องคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าของคนเชียงใหม่ แต่แนวทางการปฏิบัติต้องมีการปรับแก้ หากต้องการให้โครงการนี้ยั่งยืนและได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างแท้จริง!

จากการศึกษาและทบทวนบทความ ข่าวดังกล่าว และการสำรวจของหน่วยงานท้องถิ่นของระวีวรรณ โอพารัตน์มณี (2546) พบว่า แม้ในระยะแรกของการจัดโครงการจะประสบความสำเร็จ แต่ในระยะยาวนั้นยังมีปัญหาอื่นที่เกิดขึ้นและยังไม่ได้รับการแก้ไขจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น ความไม่สะดวกเรื่องที่ยอดรถ ปัญหาการเดินทางเนื่องจากไม่มีระบบขนส่งมวลชน ปัญหาการติดใน

บริเวณรอบพื้นที่บริเวณที่จัดงาน ปัญหาการประชาสัมพันธ์ ปัญหาการเก็บขยะมูลฝอย ปัญหาห้องน้ำสาธารณะ ฯลฯ และได้สรุปถึงองค์ประกอบในการพัฒนาการเกิดถนนคนเดินในประเทศไทยว่า ควรมีปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

1) การสร้างระบบขนส่งมวลชน ได้แก่ รถประจำทาง รถราง รถไฟฟ้าได้ดิน และโครงข่ายของที่จอดรถ

↓ 2) การศึกษาบริบททางวัฒนธรรม สังคม สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมของประเทศไทย เพื่อนำมาปรับทำให้ถนนคนเดินมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น มิใช่การจัดบรรยากาศเพื่อนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

3) การปรับภูมิทัศน์ถนนคนเดินและถนนในเมืองเพื่อสร้างการเดินเท้า เช่น การขยายพื้นที่ทางเท้า ลดพื้นที่ถนน การปรับระดับทางเท้าและทางลาดสำหรับผู้พิการ การจัดพื้นที่นั่งพักผ่อนทาง เป็นต้น

4) การปรับปรุงสภาพอาคารสถานที่บริเวณพื้นที่ถนนคนเดิน เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในการเดิน เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่นั่งพัก สลับกับทัศนียภาพธรรมชาติเพื่อการพักผ่อน

5) การสร้างระบบเครือข่ายทางจักรยาน เพื่อลดปริมาณการใช้รถยนต์ทำให้การเดินเท้าสะดวก และมีความปลอดภัยมากขึ้น

6) การรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนเห็นดีและร่วมดำเนินการ ซึ่งการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ควรต้องทำควบคู่กันไป

7) การจำกัดปริมาณจราจรในย่านกลางเมือง เพื่อลดปัญหาการจราจรที่ติดขัด และเป็น การลดมลพิษต่างๆ อันเกิดจากการใช้รถใช้ถนน

8) บทบาทผู้นำ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จ โดยที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการดำเนินงาน รับฟังความคิดเห็นของประชาชน

9) แผนงานการดำเนินการและงบประมาณในการสนับสนุน เนื่องจากเป็นการดำเนินงานที่ต้องใช้เวลา ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและมีระยะเวลาเพียงพอ รวมทั้งการมีงบประมาณในการสนับสนุนในองค์ประกอบต่างๆ ในแผนงาน

4. นโยบายสาธารณะ

โดยทั่วไป ผู้คนจำนวนมากซึ่งคุ้นเคยกับการประกาศและการดำเนินนโยบายของรัฐบาล มักจะสรุปเอาว่า นโยบายสาธารณะก็คือนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศต่อรัฐสภาหรือสาธารณชน ตรงกับความหมายที่สุกฤษฎี ยาวะประภาส (2540, หน้า 8) ได้ให้ไว้ว่า นโยบายสาธารณะคือ แนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมที่มีมาในอดีต กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และกิจกรรมจะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ในความเป็นจริง นโยบายสาธารณะอาจเกิดและดำเนินไปได้โดยฝ่ายต่างๆ ในสังคม โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการประกาศอย่างเป็นทางการจากรัฐบาล โดยเชรต สุขกำเนิด, วิชัย เอกพลากร, ปัดพงษ์ เกษสมบุรณ์ (2545, หน้า 12-17) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ คือ ทิศทางหรือแนวทางที่สังคมโดยภาพรวมเห็นว่าหรือเชื่อว่าควรที่จะดำเนินการไปในทางนั้น ซึ่งทิศทางหรือแนวทางนั้นอาจเกิดขึ้นมาจากความคิดริเริ่มของรัฐบาล ของภาคเอกชน หรือภาคประชาชนก็ได้ ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงมีความหมายกว้างขวาง โดยรวมถึงนโยบายของรัฐบาล กฎหมายจากรัฐสภา นโยบายขององค์กรท้องถิ่น และการปฏิบัติการในระดับสาธารณะของภาคประชาชน และภาคเอกชน ซึ่งการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายสาธารณะใดๆ มักขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) การให้คุณค่าหรือการให้ความสำคัญกับมิติต่างๆ ของสังคม เช่นการให้ความสำคัญกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ หรือการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ
- 2) นำหนักของข้อมูลหลักฐานสนับสนุน ตลอดจนการรับรู้ของสาธารณชน เช่น ผลการวิจัย หรือเหตุการณ์สะเทือนใจที่เกิดขึ้นในสังคม
- 3) ทรัพยากรที่สังคมมีอยู่ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งรวมถึงทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ความรู้ ความสามารถ และความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในสังคม

นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการทางนโยบายที่มีความสลับซับซ้อนอาจสลับกลับไปกลับมาตามมุมมอง สถานการณ์ และทรัพยากรที่มีอยู่ เป็นกระบวนการที่มีผู้คนเข้าร่วมมากมาย ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ และมักจะมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใหม่เข้ามาในกระบวนการเรื่อยๆ ตามขอบเขตและทิศทางของการดำเนินนโยบาย และกรอบคิดด้านอื่นๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเข้าร่วมกระบวนการนโยบายสาธารณะ ผู้ที่เข้าร่วมแต่ละคนแต่ละกลุ่มต่างพยายามหาจุดเชื่อมทางความคิด และการปฏิบัติการกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ หรือกลุ่มอื่นๆ ซึ่งการสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงดังกล่าวจะเป็นทั้งการต่อรองเพื่อยืนยันในจุดยืนของตนเอง และการเรียนรู้เพื่อปรับปรุง

และปรับเปลี่ยนจุดยืนและแนวทางของตนเองให้เชื่อมต่อกับจุดยืนและแนวทางของผู้อื่นได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะและการผลักดันนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้ทราบถึงการให้คุณค่าหรือการให้ความสำคัญที่แตกต่างกันในสังคม การนำเสนอข้อมูลหลักฐานที่อาจจะยังไม่เป็นที่รับทราบกันในสังคม และอาจนำไปสู่การระดมทรัพยากรร่วมกันในสังคม การมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะควรเป็นไปในลักษณะที่ต่อเนื่อง ตามธรรมชาติของกระบวนการนโยบายสาธารณะ แต่อาจมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะของประชาชนยังต้องประสบกับอุปสรรคหลายประการ ซึ่งจากประสบการณ์ในสังคมไทยที่ผ่านมา ก็พบอุปสรรคเหล่านั้นเช่นกัน อาทิเช่น อุปสรรคจากความสับสน หรือจากความไม่รู้จากการถูกปิดบังข้อมูล หรืออุปสรรคจากระบบอุปถัมภ์ หรืออุปสรรคจากความรุนแรงอันเกิดจากความแตกแยก หรืออุปสรรคจากการกีดกัน และอุปสรรคจากความยึดเชื้อ จากการทะเลาะ และความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินการ

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของกระบวนการนโยบายสาธารณะ และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน การผลักดันนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ หรือการผลักดันให้กระบวนการนโยบายสาธารณะเป็นไปโดยคำนึงถึงสุขภาพของประชาชนจึงจำเป็นต้อง

- 1) สร้างหรือเพิ่มความตระหนักในคุณค่าของสุขภาพ ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองและชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืนให้แก่สมาชิกกลุ่มต่างๆ ในสังคม
- 2) สนับสนุนข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสุขภาพ จากการดำเนินการนโยบายสาธารณะต่างๆ ทั้งในแง่ของการเพิ่มโอกาสในการสร้างเสริมสุขภาพ และในแง่การลดปัญหาที่คุกคามสุขภาพ
- 3) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายอย่างต่อเนื่อง
- 4) การนำเสนอทางเลือกในการสร้างเสริมสุขภาพผ่านการกำหนดคนนโยบายสาธารณะ รวมถึงการนำเสนอผลการดำเนินงานที่มาจากความคิดริเริ่มในการสร้างเสริมสุขภาพต่างๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อมูลหลักฐานในการตัดสินใจและระดมทรัพยากรร่วมกัน

โครงการถนนคนเดิน เป็นแนวคิดที่เป็นนโยบายสาธารณะด้านการขนส่งและคมนาคม โดยปัดพงษ์ เกษสมบูรณ์ และอนุพงษ์ สุจริยากุล (2543, หน้า 15-19) ได้กล่าวถึงการคมนาคมเพื่อสุขภาพว่า เป็นการลดการใช้รถยนต์และสนับสนุนให้ใช้การเดินเท้าและจักรยาน พร้อม

* Concept

กับการมีระบบขนส่งมวลชนที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน เช่น การลดการใช้รถยนต์ ทำให้ลดมลพิษทางอากาศซึ่งเกิดจากท่อไอเสีย ลดการใช้เชื้อเพลิง และไม่ทำให้โลกร้อนขึ้น การลดการติดขัดของจราจรบนท้องถนน ลดอุบัติเหตุของอุบัติเหตุจราจร แม้ว่าการใช้จักรยานจะมีอุบัติเหตุได้เช่นกัน แต่พบน้อย และไม่รุนแรง ในเมืองใหญ่ของยุโรป จะมีการวางแผนสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการแยกทางเดินเท้า ช่องทางจักรยาน ออกจากถนนรถยนต์ทำให้เพิ่มความปลอดภัยสูงขึ้น และการใช้จักรยานและเดินเท้ากระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น รถยนต์และถนนแยกผู้คนในชุมชนออกจากกัน จำนวนถนนที่มากขึ้น หมายถึงการแย่งที่ทางสังคม แย่งทางเดินเท้า ทำให้คนเดินเท้าลดลงและเปลี่ยนเขตชานเมืองต้องพึ่งพารถยนต์มาก คนที่ไม่มีรถยนต์ เช่น เด็กและคนชรา จะถูกโดดเดี่ยว เมื่อมีการโดดเดี่ยวทางสังคม และไม่มีปฏิสัมพันธ์กันในชุมชนทำให้สุขภาพแย่ลง การใช้จักรยาน การเดิน และการใช้ระบบขนส่งมวลชนจึงช่วยส่งเสริมสุขภาพใน 4 ด้าน ได้แก่ การออกกำลังกาย (ซึ่งการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอช่วยป้องกันโรคหัวใจและลดความอ้วน ทำให้มีความรู้สึกละอาย ทำให้คนแก่ไม่เกิดภาวะซึมเศร้า) ลดอุบัติเหตุ สร้างสรรค์การมีมนุษยสัมพันธ์ และลดปัญหามลพิษทางอากาศ

ดังนั้นการสนับสนุนให้โครงการถนนคนเดินเป็นนโยบายสาธารณะด้านการขนส่งและคมนาคมเพื่อสุขภาพที่ประสบความสำเร็จ ควรจะมีนโยบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน คือ

1. ให้มีความสำคัญกับจักรยานและการเดินเท้า สำหรับการเดินทางในระยะสั้นโดยเฉพาะในเขตเมือง สำหรับการคมนาคมที่ไกลมากขึ้นควรมีระบบขนส่งมวลชนมารองรับ และเชื่อมโยงกับพื้นที่นอกเขตเมือง

2. ควรใช้ระบบการสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเดินทาง เช่น ลดการสนับสนุนในด้านสร้างถนน เพิ่มการสนับสนุนในระบบขนส่งมวลชน เพิ่มภาษีรถยนต์ และเพิ่มราคาค่าจอดรถ

3. ปรับระบบการใช้ประโยชน์จากที่ดิน เช่น เพิ่มพื้นที่สีเขียวบนถนน ลดขนาดของที่จอดรถ เพิ่มพื้นที่วางจักรยานและเดินเท้า เพิ่มช่องทางเดินรถประจำทาง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัชชชัย เหล่าศิริหงษ์ทอง, ปราโมทย์ เต็มเจริญ และ สุชาติ ภัทรมนูญกุล (2545, หน้า 140 – 146) ได้ทำการศึกษาและประเมินผลด้านต่างๆ ของโครงการถนนคนเดินที่สีลม พบว่า ผู้ที่มาเที่ยวชมงานได้ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ของโครงการฯ เป็นอย่างดี และเมื่อเทียบกับวันอาทิตย์ปกติ พบว่า มีผู้ใช้รถไฟฟ้า BTS เพิ่มขึ้นในระดับร้อยละ 50 – 300 ส่วนปริมาณคาร์บอนมอนนอกไซด์และฝุ่นละอองขนาดเล็กตกลงในระดับ ร้อยละ 50 – 70 และร้อยละ 30 – 60 ตามลำดับ มีผู้ที่สนใจและมาเที่ยวงานประมาณวันละ 50,000 – 100,000 คน และยังพบว่าโครงการปิดถนนสีลมยังส่งผลกระทบทางอ้อม คือ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้พื้นที่สาธารณะในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชนด้วย

งานวิจัยและประเมินผลของวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครเชียงใหม่ (2545ก, หน้า 1-8) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้อาศัยบริเวณซอยถนนท่าแพ ต่อโครงการถนนคนเดินเพื่อประหยัดพลังงานลดมลพิษ และส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ผู้อาศัยบริเวณซอยถนนท่าแพ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 76.56 และไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 22.97 และคิดว่าโครงการฯ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมในด้าน^{ชุมชน}เป็นการอนุรักษ์และสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 23.77 ช่วยลดมลพิษร้อยละ 21.9 ช่วยเพิ่มรายได้ และส่งเสริมอาชีพร้อยละ 19.86 มีสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 14.94 ช่วยส่งเสริมสถาบันครอบครัว ร้อยละ 9.85 มีแหล่งพักผ่อนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.68 ส่วนในเรื่องผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน จากการสำรวจพบว่า การจัดโครงการฯ มีผลกระทบร้อยละ 49.76 ไม่มีผลกระทบร้อยละ 48.33 ไม่แสดงความคิดเห็นร้อยละ 1.91 ในด้านการก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเอง พบว่า การเดินทางเข้า - ออกไม่สะดวกร้อยละ 27.65 การจราจรติดขัดร้อยละ 21.81 การจอดรถกีดขวางร้อยละ 20.30 ขยะมูลฝอยร้อยละ 10.15 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ร้อยละ 7.13 เสียงดังรบกวน ร้อยละ 4.32

งานวิจัยและประเมินผล ของวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครเชียงใหม่ (2545ข, หน้า 1-9) ได้สำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ที่อาศัยอยู่บนถนนท่าแพ และผู้มาเที่ยวงานต่อโครงการปิดถนนเพื่อประหยัดพลังงาน ลดมลพิษและส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ร้อยละ 23 รายได้ประจำของผู้ที่อาศัยอยู่บนถนนท่าแพลดลง ร้อยละ 57 มีรายได้ประจำไม่เปลี่ยนแปลง และร้อยละ 20 มีรายได้ประจำเพิ่มขึ้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดโครงการปิดถนน

คนเดินเพื่อประหยัดพลังงานแบบยั่งยืน ร้อยละ 73 โดยให้เหตุผลว่า การจัดโครงการฯ ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นดีขึ้น (ร้อยละ 15) เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว (ร้อยละ 10) ส่งเสริมกิจกรรมชุมชน (ร้อยละ 2) ได้เห็นกิจกรรมพื้นเมืองที่หาไม่ได้ยาก (ร้อยละ 2) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 27 โดยให้เหตุผลว่า ทำให้เกิดปัญหาจราจรเกิดขึ้นที่อื่น (ร้อยละ 9) ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่พักอาศัยอยู่บริเวณงาน (ร้อยละ 4) และไม่เป็นการประหยัดพลังงาน (ร้อยละ 2)

คณะทำงานตรวจสอบควบคุมมลพิษ การจราจรและประเมินผลการจัดงานตามโครงการชุดประเมินผลสิ่งแวดล้อมทางวิศวกรรม (2545, หน้า 1-7) ได้สำรวจคุณภาพอากาศตามโครงการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ณ ถนนท่าแพ ณ วัดบุพพาราม และ พุทธสถาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็ก ทั้งสองแห่งมีค่าลดลงในวันอาทิตย์ของสัปดาห์แรกๆ ของการทำกิจกรรม แต่ในสัปดาห์ของท้ายๆ ของการจัดโครงการฯ มีแนวโน้มของปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในวันที่จัดกิจกรรม ซึ่งมีค่าสูงกว่ามาตรฐานคือ $137.75 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (ค่ามาตรฐาน $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$) โดยสูงกว่าค่ามาตรฐาน 15%

จุดประกายปริทัศน์ (2545) ได้อ้างผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในทุกๆ วันอาทิตย์ในกรณี ถนนคนเดินที่ถนนกลาง จังหวัดภูเก็ต โดยสถาบันราชภัฏภูเก็ต พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจและเห็นว่าตนเองได้ประโยชน์จากกิจกรรมถนนคนเดิน สูงสุด 4 ประการ คือ

- 1) สามารถนำความรู้จากการชมนิทรรศการไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
- 2) พพอใจที่ถนนคนเดินที่ถนนกลาง ทำให้เกิดการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น
- 3) พพอใจที่ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีแหล่งกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และ
- 4) พพอใจที่เกิดถนนคนเดินที่ยั่งยืนในเขตเมือง

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นด้านสุขภาพประชาชนชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ต่อโครงการถนนคนเดินท่าแพ โดยศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ต่อโครงการถนนคนเดินท่าแพ ซึ่งเป็นนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น และผลต่อสุขภาพที่เกิดจากการจัดโครงการถนนคนเดินท่าแพ ในมิติต่างๆ คือ มิติทางกาย มิติทางจิตใจ มิติทางสังคม และมิติทางจิตวิญญาณ